

Kari Sajavaara –muistoluento 17.1.2020

Suomen kielikoulutuspolitiikka menneisyyden, nykyisyyden, ja vähän tulevaisuudenkin valossa

Taina Saarinen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

Tänään

- ❖ Kielen ja kielikoulutuksen historiallinen poliittisuus
- ❖ Kielikoulutuksen uudistumistarpeet
- ❖ Kansalliset ja globaalit jännitteet kielikoulutuksessa

16.1.2020

Koulutuksen tutkimuslaitos - Finnish Institute for Educational Research

Koulutuksen tutkimuslaitos

1. Kielen ja kielikoulutuksen historiallinen poliittisuus

- kielikäsitteiden ja oppimiskäsitteiden yhteiskunnallisuus
- Kielikoulutuksen kytkökset kansallisiin murroksiin
- Saarinen, T., Kauppinen, M., & Kangasvieri, T. (2019). Kielikäsitteet ja oppimiskäsitteet koulutuspolitiikkaa linjaamassa. In T. Saarinen, P. Nuolijärvi, S. Pöyhönen, & T. Kangasvieri (Eds.), *Kieli, koulutus, politiikka : monipaikkaisia käytänteitä ja tulkintoja* (pp. 121-148). Vastapaino.

<https://vastapaino.fi/sivu/tuote/kieli-koulutus-politiikka/2451023>

Kieli- ja oppimiskäsitteiden politisoituminen (Saarinen ym. 2019)

	Koulutuspolitiikan muutokset	Kielikäsitteiden muutokset	Pedagogiikan muutokset
1800-luku	Ennen kansallisvaltioaikaa keskeiset koulutuksen kielet latina ja ruotsi. Kansallistunteen herääminen, koulutuksen kielikysymysten politisoituminen: fennomaanit vs. svekomaanit. Suomen aseman vahvistuminen vähä vähältä koulutuksen kielenä.	Formalistinen kielikäsite: kielten tarkkara-jaisuus ja erotet-tavuus heijastaa kansallisvaltioi-den määriteltä-vyyden ajatusta.	Koulutus kansansivistäjänä, tarvittavien tietojen ja taitojen oppiminen. Rahvaan lukutaito aluksi tärkeää uskonkappaleiden ymmärtämiseksi. Kirjoitustaitoa ei pidetty tärkeänä, koska rahvaalle ei katsottu kuuluvan sananvaltaa.

Kieli- ja oppimiskäsitysten politisoituminen (Saarinen ym. 2019)

1900-luku	Itsenäistyminen ja sisällissodan jälkeinen kansallinen koulutustarve: oppivelvollisuuslaki 1921. Saksa kansainvälisen poliittisen, taloudellisen ja kulttuurisen kanssakäymisen kielenä. Toisen maailmansodan jälkeinen ja kansainvälisten valtasuhteiden sekä elinkeinorakenteen muutos haastaa koulutuspolitiikan. Englannin asema kasvaa kansainvälisen politiikan, populaarikulttuurin ja globaalin kaupan kielenä. Peruskoulu-uudistus ja kieli-ohjelma koko ikäluokalle.	Standardisuomen muodostaminen: ”yksi kansa, yksi kieli”. Strukturalistinen kielikäsite: normitettujen kielelliset rakenteet ja lingvistiset järjestelmät.	Behavioristis-kognitiivinen oppimiskäsitys: perustiedot ja -taidot kaikille, mm. luku-, kirjoitus- ja laskutaito. Yhteiskunnallinen käänne: koulutuksellisen tasa-arvon vaatimus. Yhtäläiset (kieli) koulutuksen mahdollisuudet kaikille; tasoryhmät oppimisen eriyttämiseen.

Koulutuksen tutkimuslaitos

Kieli- ja oppimiskäsitysten politisoituminen (Saarinen ym. 2019)

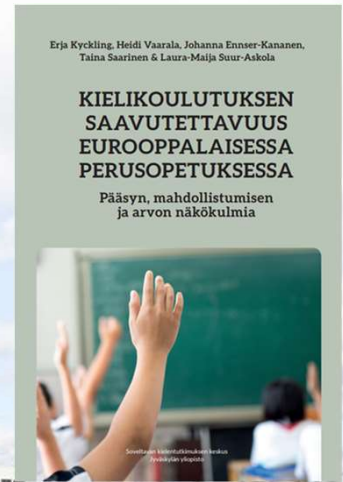
2000-luku	Koulutuksellisen päätöksenteon hajauttaminen, kielikoulutuspolitiikan monimuotoistuminen. Euroopan unioni: unionin viralliset kielet, EU:n kieli-ohjelma ja sen vaikutus kansallisiin kielipolitiikkoihin.	Kommunikatiivinen paradigma ja funktionaalinen kielikäsite: kieli toiminnallisena, viestinnällisenä ja tilanteisena.	Sosiokonstruktivistinen käänne: oppija tiedon rakentajana; oppimisen yksilöllistäminen. Sosiokulttuurinen oppiminen: moninaistuvat oppimisen ympäristöt. Koulutus yksilön investointina ja resurssina (lifelong learning).

2. Kielikoulutuksen uudistumistarpeet

- ✧ “Kielivaranto” ja kielikoulutuksen saavutettavuus
- ✧ Miten puhua kielestä ja kielikoulutuksesta?

- ✧ Kyckling, E., Vaarala, H., Ennser-Kananen, J., Saarinen, T. & Suur-Askola, L.-M. (2019) Kielikoulutuksen saavutettavuus eurooppalaisessa perusopetuksessa. Pääsyn, mahdollistumisen ja arvon näkökulmia. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

<https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/solki/tutkimus/julkaisut/pdf-julkaisut/kielikoulutuksen-saavutettavuus-eurooppalaisessa-perusopetuksessa.pdf>

Kielikoulutuksen uudistusaineet

- ✧ Ns. Pyykön raportti: Monikielisyys vahvuudeksi. Selvitys Suomen kielivarannon tilasta ja tasosta (2017)
 - Taustalla kielivarannon yksipuolistuminen
 - Kielikoulutuksen varhentaminen, monipuolistaminen ja alueellistaminen
 - Maahanmuuttajien oman äidinkielen tuominen perusopetuksen
 - Suullisen kielitaidon testauksen lisääminen
 - Kielten vaikutuksen lisääminen yliopistojen opiskelijavalinnoissa
 - Yliopisto-opetuksen monipuolistaminen

Kielikoulutuksen uudistusaineet

- ❖ Kielikoulutuksen saavutettavuus eurooppalaisessa perusopetuksessa (Kyckling ym. 2019)
- ❖ Kielikoulutuksen saavutettavuus koulutukseen pääsynä, oppimisen mahdollistumisena, kielikoulutuksen arvona

7	KESKEISET SUOSITUKSET	62
7.1	Kielikoulutuksen ohjaus ja koulutuksen järjestäjien tukeminen	62
7.2	Opettajankoulutus ja opettajan työn kehittäminen.....	63
7.3	Kielten välisten hierarkioiden purkaminen	64
7.4	Kielitietoisuuden ja monikielisyyspedagogiikan kehittäminen.....	65
7.5	Arvioinnin ja kielikoulutuksesta saatavien todistusten kehittäminen.....	66
7.6	Seuranta	66

3. Kansalliset ja globaalit jännitteet kielikoulutuksessa

- Millaiset paikalliset ja globaalit kehitykset haastavat kielikoulutusta?
- Mistä oikeastaan puhumme, kun puhumme kielestä ja kielikoulutuksesta?
- Saarinen, T. (tekeillä) Higher education, language, and (new)nationalism in Finland: What we talk about when we talk about language. Palgrave MacMillan.

Vastareaktio globaalille: uusnationalismi

- Monimutkainen yhdistelmä globaalin kritiikkiä, kansallistunnetta ja populistista politiikkaa.
 - Kansainvälistyminen, globaali yhteistyö ja riippuvuus (poliittinen, taloudellinen, kulttuurinen)
 - Pohjoismaissa: hyvinvointivaltio vs uusliberaali talouspolitiikka
 - Maahanmuutto, monikulttuurisuus
- Poliittinen uusnationalismi
 - Selkeämmin 2000-luvun alusta lähtien
 - Euroopan taloudellinen kriisi
 - Pakolaistilanne Lähi-idässä ja Afrikassa

16.1.2020

Koulutuksen tutkimuslaitos - Finnish Institute for Educational Research

Koulutuksen tutkimuslaitos

”Luovummeko kielestämme?”

- ❖ Suomen kielen lautakunnan kannanotto: Suomi tarvitsee pikaisesti kansallisen kielipoliittisen ohjelman (2018)
- ❖ ”suomen ja ruotsin kieliin kohdistuva vakava uhka”
 - kansalliskielten käyttöalan kaventuminen
 - yhteiskunnan toimintaa vaikeuttava yleiskielen hallinnan heikkeneminen
 - suomalaisen kieliyhteisön jäseneksi pääsyn kynnys
 - vähemmistökielten ja maahan tulleiden oman äidinkielen opetus.

16.1.2020

Koulutuksen tutkimuslaitos - Finnish Institute for Educational Research

Koulutuksen tutkimuslaitos

Johtopäätöksiä

1. Kielikoulutus paikallisena
2. Kielikoulutus globaalina
3. Nationalismi 2.0

Johtopäätöksiä 1: paikallistumisen ja globaalien ristiriidat

- ❖ puolessa vuosisadassa Suomessa keskusjohtoisesta kielikoulutuksen kehittämisestä hajautettuun järjestelmään
- ❖ koulutuksen paikallisilla järjestäjillä on yhä enemmän sananvaltaa kielikoulutuspolitiikan linjausten toteuttamisessa
- ❖ => kielikoulutus ei tällä hetkellä alueellisesti ja sosiaalisesti tasa-arvoista
- ❖ länsimaissa sama ilmiö – kieliä opiskellaan vähemmän

Toisaalta

- ❖ Globaalisti yhtenäistävät koulutuspoliittiset toimet

Johtopäätöksiä 2: globaalistuminen ja kielten laskemisen ongelma

- ❖ Suomi muuttuu kieliyhteisönä
- ❖ maahanmuuttajien opetuksen järjestäminen muokannut koulutuksen rakenteita ja samalla myös koulujen toimintakulttuuria – voi tarkoittaa myös, että tuo moninaisuus on päätetty nähdä.
- ❖ kielikoulutuksen moninaistuesssa ja kielenoppimisen paikkojen ja muotojen variaation kasvaessa yksi-, kaksi- ja monikielisyysyteen perustuva ajattelu ihmisen ”kielisyydestä” monipuolistuu.
- ❖ ”monikielisyys” monina kielinä vai monina resursseina?
- ❖ => Koulutusjärjestelmä ei enää kestä koulutuspolitiikkaa, jossa kieliä lasketaan

16.1.2020

Koulutuksen tutkimuslaitos - Finnish Institute for Educational Research

Koulutuksen tutkimuslaitos

Johtopäätöksiä 3: kieli ja valtio 2.0

- ❖ Tällä hetkellä näkyvissä uusnationalismin nousu:
- ❖ kiinnostus etenkin suomea kohtaan monella tavalla nousussa; myös huoli suomen kielestä
- ❖ osa laajempaa poliittista keskustelua, joka liittyy suomen kielen käyttöön, kielen puhujien moninaistumiseen ja kansallisvaltion roolin poliittiseen, kulttuuriseen ja taloudelliseen muutokseen muun muassa maahanmuuton ja Eurooppa-politiikan yhteydessä.
- ❖ Myös populististen puolueiden ja liikkeiden kannatuksen kasvu Suomessa on luonut kasvavia jännitteitä erityisesti ruotsin ja maahanmuuttajakielten asemaan.

16.1.2020

Koulutuksen tutkimuslaitos - Finnish Institute for Educational Research

Koulutuksen tutkimuslaitos

Mistä puhumme kun luulemme puhuvamme kielestä ja kielikoulutuksesta?

- ❖ Kenen kieli on tärkeää?
 - huoli kielestä ei luonteeltaan pelkästään populistiseen huoleen perustuva, vaan se liittyy kielen rooliin tiedon ja oppimisen rakentamisessa.
 - Asettamalla muut kielet uhaksi suomelle tuetaan politiikkaa, joka toiseuttaa ne, joiden ensikieli ei ole suomi (halutaan tätä tai ei).
- ❖ Kielikoulutuksesta puhuminen tarkoittaa aina väistämättä yhteiskunnasta puhumista.
- ❖ Kieli ei koskaan tarkoita vain kieltä.

16.1.2020

Koulutuksen tutkimuslaitos - Finnish Institute for Educational Research

Kiitos!

<https://ktl.jyu.fi/fi/henkilosto/saarinen-taina>

@tainasaarinen

Taina.m.saarinen@jyu.fi

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS